

Noslēgts viens no pirmajiem darījumiem ar dabas vērtībām Somijā

Avots: Forest.fi

Apmēram puse no pasaules iekšzemes kopprodukta ir atkarīga no dabas. Ietekme uz vidi izpaužas kā nenoteiktība izejvielu un resursu cenās un pieejamībā.

Ziemeļkarēlijā noslēgts darījums ar dabas vērtībām Somijā, - privātās zemes īpašnieks pārdeva uzņēmumam dabas vērtības, kas saistītas ar atjaunošanai paredzētu kūdrāju teritoriju. Šis modelis balstās uz tirgus principiem, piedāvājot meža īpašniekiem jaunu ienākumu avotu un vienlaikus ļaujot uzņēmumiem tieši investēt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā.

Pirms šī darījuma noslēgšanas Ziemeļkarēlijā, gadījumi, kuros privātie zemes īpašnieki un uzņēmumi Somijā tirgoja dabas vērtības, bija ārkārtīgi reti. Darījuma partneri to dēvē par „vēsturisku”... „Šis darījums paver zemes īpašniekiem iespēju gūt ienākumus no dabas vērtību saglabāšanas un radīšanas, balstoties uz tirgus principiem, savukārt uzņēmumi var veikt konkrētus soļus korporatīvās atbildības virzienā. No visa tā lielākā ieguvēja ir daba,” uzsver Somijas Lauksaimnieku un meža īpašnieku centrālās savienības (MTK)vides eksperte Heli Sītari

Purvs, kas bija šī darījuma objekts, atrodas Kuikkasuo, Ilomantsi, kur pirms vairākiem gadu desmitiem izraktie grāvji ir nosusinājuši kūdrāju teritoriju, mazinājuši purva veģetāciju un palielinājuši barības vielu slodzi leļpus esošajā ūdens sistēmā.

„Grāvji novada ūdeni, bet koki tur neaug. Tajā pašā laikā barības vielas nonāk ezerā, kura ūdens kopš 1970. gadiem kļuvis ievērojami tumšāks,” stāsta Panu Kukkonens no Ziemeļkarēlijas Mežu apsaimniekošanas asociācijas, aprakstot sākotnējo situāciju saistībā ar šo dabas vērtību darījumu. Tas tika veikts kā daļa no *MTK LUMA projekta*.

Darījuma īstenošana ir bijis ilgs process. Pēc P.Kukkonena teiktā, teritorijas plānošana un dabas vērtību kartēšana tika veikta 2025. gada vēlā rudenī, un plāns dabas vērtību radīšanai tika apstiprināts gadu mijā. Mežaudzes apsaimniekošana tika pabeigta

2026. gada martā, savukārt, atjaunošanas pasākumus plānots īstenot 2026. gada vasaras beigās.

Ilomantsi darījums rāda piemēru

Ilomantsi atjaunojamā teritorija ir aptuveni 12 hektāru liela nosusināta kūdrāju platība. Šo darījumu organizēja Ziemeļkarēlijas Mežu apsaimniekošanas asociācija, kas sadarbībā ar zemes īpašnieku bija atbildīga par šīs teritorijas plānošanu un kartēšanu.

MTK pārstāve Heli Sītari paskaidro, ka dabas vērtību darījumi ir brīvprātīgi un var papildināt ienākumu plūsmu no koksnes pārdošanas.

Šobrīd mitrāju teritorijas īpašnieks Petri Purmonens vēlējās atjaunot purvu tuvāk dabiskajam stāvoklim gan ainavas, gan ūdens apsaimniekošanas dēļ un dabas vērtību tirdzniecība nodrošināja šim mērķim nepieciešamo ietvaru. “Es ticu, ka tagad šo teritoriju var atjaunot tās dabiskajā stāvoklī, lai nākotnē varētu dzirdēt putnu dziesmas pie ezera, - tajā būs tīrāks ūdens nekā iepriekš, un nākamās paaudzes varēs apmeklēt šo platību, piemēram, lai lasītu mellenes,” uzsver zemes īpašnieks P.Purmonens.

Ziemeļkarēlijas Mežu apsaimniekošanas asociācijas pārstāvis Panu Kukkonens norāda, ka projekts kalpo par paraugu turpmākiem darījumiem. “Zemes īpašnieks iegūst sev vēlamu purvu, ūdens kvalitāte uzlabojas, un uzņēmums, - šajā gadījumā *S Group*, paveic nozīmīgu un izmērāmu darbu dabas aizsardzības jomā,” stāsta P.Kukkonens.

Uzņēmumi finansē, zemes īpašnieki īsteno

Dabas vērtību darījumā zemes īpašnieks veicina bioloģisko daudzveidību, atjaunojot vai aizsargājot teritoriju, un uzņēmums maksā par rezultātā iegūtajām dabas vērtībām. Ilomantsi teritorijā pircējs bija uzņēmums *S Group*, kas ir izvirzījis mērķi līdz 2035. gadam Somijā atjaunot 500 hektārus dabas vērtību. “Mums ir nepieciešams, lai privātais sektors aktīvāk iesaistītos dabas aizsardzībā. To var veicināt, izmantojot ar tirgu saistītus risinājumus,” uzsver Nina Elomā, *S Group* ilgtspējas vadītāja. “Pirmās teritorijas Ziemeļkarēlijā un Ziemeļsavo provincē ir daļa no šī mērķa,” norāda N.Elomā

Ziemeļkarēlijas mežu apsaimniekotāji arī uzsver projekta vietējo nozīmi. “Mēs vēlamies, lai gan dabas vērtības, gan projekta īstenošanai paredzētie līdzekļi paliktu mūsu reģionā,” skaidro Petri Vēhā, Ziemeļkarēlijas Mežu apsaimniekošanas asociācijas komunikācijas un ilgtspējas direktors.

Jauns ienākumu avots meža īpašniekiem

MTK pārstāve H.Sītari uzsver, ka tirgus platforma papildina valsts finansējuma iespējas, nevis tās aizstāj. Attīstoties dabas vērtību tirgum, tas var kļūt par nozīmīgu papildu ienākumu avotu meža īpašniekiem. Tajā pašā laikā attīstās jauns pakalpojumu sektors, kurā tiek novērtētas, pārbaudītas un noteiktas dabas vērtību cenas. Reģionālās mežsaimniecības asociācijas šajā procesā spēlē galveno lomu, veicot teritoriju kartēšanu, novērtējot to dabas vērtības un veicinot darījumus.

“Dabas vērtību tirdzniecība piedāvā zemes īpašniekiem iespēju gūt ieņēmumus no dabas aizsardzības un tādu dabas vērtību radīšanas, kas balstās pieprasījumā. Savukārt uzņēmumi var veikt konkrētus pasākumus, lai īstenotu korporatīvo atbildību,” informē *MTK* speciāliste.

Tirgus vēl veidojas

Dabas vērtību tirdzniecība Somijā vēl atrodas sākuma stadijā. Tomēr darījums Ilomantsi liecina, ka šāds modelis var darboties praksē.

Somijā liela pētnieku grupa ir izstrādājusi vienotu dabas vērtību mērvienību konkrētai teritorijai, - „*dabas vērtības hektāru*”, kas mēra katras dzīvotnes bioloģisko daudzveidību. Šī vienība ir nepieciešama, lai nodrošinātu pārredzamu ietekmes uz vidi novērtējumu. „*Dabas vērtības hektāra*” izmantošana kā mērvienība dabas vērtību tirdzniecībā arī palīdz dažādās vietās veikto pasākumu ietekmes praktiskai salīdzināšanai. Bez vienotiem standartiem pircējiem būtu grūti novērtēt, ko viņi pārka, un pārdevējiem, - noteikt, kāda cena būtu jāpiemēro konkrētajām teritorijām.

Precīzai cenu veidošanai ir nepieciešams lielāks veikto darījumu skaits. Atsevišķi darījumi vēl nav pietiekami, lai izveidotu tirgu, - tā vietā ir nepieciešams daudzveidīgāks objektu klāsts visā valstī.

Ilgais laika periods rada izaicinājumus

Dabas atjaunošanas ietekme bieži vien kļūst redzama tikai pēc gadiem, un tas var sarežģīt uzņēmumu lēmumu pieņemšanu par investīcijām. “Mums ir nepieciešami vairāki pilotprojekti un pieredze dažādu biotopu atjaunošanā,” saka *S Group* pārstāve Nina Elomā. Ir svarīgi arī atrast līdzsvaru starp dabas vērtību piedāvājumu un pieprasījumu. Ja kompensāciju līmenis būs pārāk zems, zemes īpašnieki neiesaistīsies. Ja cenas paaugstināsies pārāk strauji, uzņēmumu interese var samazināties.

Daļa no “zaļās pārejas”

Tirdzniecība ar dabas vērtībām ir daļa no plašākas tendences, kas veicina ilgtspējīgāku dabas resursu izmantošanu, izmantojot ekonomiskos motivācijas līdzekļus. Šāda tirdzniecība, protams, nevar aizstāt dabas aizsardzību vai valsts atbalstu, bet var to papildināt un piesaistīt privāto kapitālu. Tam pamatā ir arī arvien pieaugošais pieprasījums, - Somija ir apņēmusies apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos līdz 2030. gadam, un šo mērķi nevar sasniegt bez jauniem finanšu instrumentiem.

Tajā pašā laikā ar dabas saistītie riski uzņēmumiem ir kļuvuši par būtisku ekonomisko jautājumu. Aplēsts, ka puse no pasaules iekšzemes kopprodukta ir atkarīga no dabas. “Mums ir nepieciešams, lai privātais sektors aktīvāk iesaistītos dabas aizsardzībā. To var veicināt ar tirgus risinājumiem, piemēram, popularizējot dabas vērtību tirgus un radot atbalstu vides kompensācijām,” uzsver Nina Elomā.

Somija iesaistās šo tirgu starptautiskajā attīstībā

Dabas kredītu tirgi pašlaik tiek attīstīti arī Eiropas līmenī. Eiropas Komisija ir publicējusi tā saucamo Dabas kredītu ceļvedi, kura mērķis ir noteikt kopējus tirgus noteikumus. Eiropas Savienības vadītā bioloģiskās daudzveidības veicināšana balstās uz ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, kas ir spēkā līdz 2030. gadam un koncentrējas uz aizsargājamo teritoriju paplašināšanu un dabas stāvokļa uzlabošanu.

Somija aktīvi iesaistās šajā procesā un tās nesen ieviestais dabas kredītu tirdzniecības modelis ir piesaistījis starptautisku interesi, jo īpaši tāpēc, ka liela nozīme tiek piešķirta dabas vērtību mērīšanai un pārbaudēm. „Izmantsi projekts ir tikai sākums, bet tā nozīme

sniedzas tālāk par vienu konkrētu vietu. Projekts parāda, ka dabas vērtību tirdzniecību var īstenot praksē un ka ir iespējams saskaņot zemes īpašnieku, uzņēmumu un vides mērķu īstenošanu,” secina Somijas Lauksaimnieku un meža īpašnieku centrālās savienības vides eksperte Heli Sītari.